

AKADEMIJA LEPIH UMETNOSTI U KRAGUJEVCU

ACADEMY OF FINE ARTS IN KRAGUJEVAC

Tijana Žurka, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – ARHITEKTURA

Kratak sadržaj - Tema rada jeste revitalizacija javnog prostora u Kragujevcu i očuvanja istorijskog i kulturnog nasleđa. Projekat se prvenstveno osvrće na potrebu Kragujevčana za zgradom Akademije lepih umetnosti ali i kako sačuvati monumentalnost objekta i istovremeno mu dati nov sjaj.

Ključne reči: *revitalizacija, enterijer, arhitektura*

Abstract - *The theme of this work is the revitalization of public space in Kragujevac and the preservation of its historical and cultural heritage. The project primarily refers to the need of Kragujevac for the faculty building of Fine Arts, but also how to preserve the monumentality of the building and at the same time give it a new shine.*

Keyword: *revitalization, interior, architecture*

1. UVOD

Zapušteni i neiskorišćeni industrijski prostori, neretko zauzimaju atraktivne gradske prostore, što doprinosi stvaranju mnogih društvenih, kulturnih, ekonomskih, ekoloških i prostornih problema. Gubitak ekonomske vrednosti zemljišta usled narušenog ekološkog sistema, gubitak identiteta dela grada na kojem se zapuštene i neiskorištene lokacije nalaze, doprinose narušavanju urbane sredine. S druge strane, usled rasta urbanog stanovništva, sve je više izražena potreba gradova za širenjem na slobodno građevinsko zemljište, što dodatno naglašava problem neracionalnog korišćenja gradskog zemljišta.

Propadanjem industrijskog nasleđa, kao dela urbane memorije i materijalnog svedočanstva industrijske prošlosti, urbane sredine gube deo istorije. U tom smislu revitalizacija ovih prostora predstavlja nužan korak u sprečavanju kontinuiranog propadanja ostataka industrijske prošlosti, a njena suštinska namera je očuvanje integriteta materijalnih svedoka jedne istorijske epohe. U ovim okvirima revitalizaciju je moguće objasniti kao raznovrsnost mogućnosti i opcija koje omogućavaju da "stari" prostor služi savremenim namenama, istovremeno štiteći prošlost u budućnosti.

Pojmovi adaptacija, revitalizacija i prenamena se odnose na proces ponovnog korišćenja lokacije ili objekta za svrhu drugačiju od prvobitne [1].

Građena sredina se preuređuje kako bi ostvarila novu funkciju. Najvažniji način zaštite nasleđa je je davanje nove funkcije objektu koje je predmet transformacije.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Marko Todorov.

Takva intervencija održava kontinuitet kulturno istorijskog prostora i garantuje dalji život objekta.

Takođe, ovaj pristup nudi niz pogodnosti uglavnom ekonomskog karaktera. Obnavljanje zgrade u njenu eleganciju i ponos s kojim je projektovana, oporavlja svoju znamenitost. Kako bi se vratila svom javnom stanju i istorijskom karakteru, ovaj novi prostor mora da ima dnevni i aktivni raspored, tako da njegova upotreba može biti neprekidan i trajna. Nova funkcija u starom objektu stvara novu vrednost. Stvaranjem nove arhitektonske vrednosti bez narušavanja identiteta mesta definiše se novi kvalitet urbane celine. Programski nivo objekta (unutrašnjost/funkcija) direktno utiču na slike mesta (spoljašnjost / prostorni nivo).

2. PREDMET RADA

Predmet rada je arhitektonsk-enterijerski projekat revitalizacije Mašinske radionice u Akademiji lepih umetnosti. Rad se sastoji iz istraživačkog i projektantskog dela. Kroz kratak osvrt na značaj industrijskog nasleđa i primere adaptacije ovih objekata u svetskoj praksi, bliže je objašnjena vrednost transformacije i prenamene industrijskih objekata, a koja se može primeniti i na zadati prostor Mašinske radionice deo kompleksa nekadašnjeg Vojnotehničkog zavoda. Kroz studiju slučaja sličnih primera iz svetske prakse pokušano je da se ukaže na mehanizme transformacija post-industrijskih objekata. Zatim se istraživanje posvećuje proučavanju programa i prostorijama koje se trebaju naći u objektu.

3. PREDLOG PROJEKTA

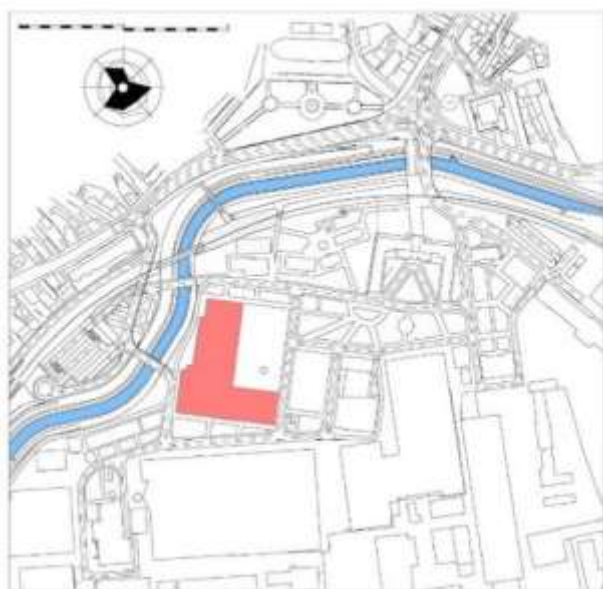
Na prostoru Srbije postoji veliki broj napuštenih objekata, koji su zbog ubrzanog tehnološkog razvoja, ostali bez prvobitne funkcije. Neretko takvi objekti poseduju izuzetne istorijske, kulturne i arhitektonske vrednosti, zbog čega se postavljaju brojna pitanja vezana za traženje rešenja njihove zaštite, kao i za utvrđivanje realnih potreba i razloga za njihovu transformaciju i prenamenu. Ovaj rad bavi se revitalizacijom napuštenog javnog objekta kroz istraživanje društvenog konteksta i prepoznavanje specifičnosti prostornih uslova, a u skladu s principima održivog razvoja. Predloženi program uklapa se u postojeći arhitektonski prostor i predstavlja podstrek za nove rešenja i što kvalitetnije arhitekturu u budućnosti. [2]

Kako sam i sama jedna od bivših studenata Filološko-umetničkog fakulteta u Kragujevcu, znajući koliko je neophodan prostor studentima, kao i profesorima za rad, razvijanje kreativnosti i prenošenje znanja, za temu master rada odlučila sam se da pronađem prostor koji bi se bazirao samo na umetnost i da svi smerovi budu u sklopu

jedne zgrade. Filološko-umetnički fakultet postoji već 13 godina i još uvek nema svoju zgradu koja bi objedinila umetničke smerove na jednom mestu i u jednom objektu. Tragajući za idealnim prostorom, u blizini centra grada u sklopu Vojno-tehničkog zadova, nalazi se napuštena zgrada Mašinske radionice koja je sagrađena 1853. godine. Retko koji grad u samom gradskom jezgru ima sašuvane jedinstvene fabričke komplekse iz 19.veka, koji predstavljaju najstariju očuvanu celinu urbanog industrijskog pejzaža u ovom delu Evrope. Autentičnost najstarije srpske industrije, predstavlja idealan položaj za konzerviranje i valorizaciju u kulturne i umetničke svrhe. Tako valorizovan prostor bi bio finansijski samoodrživ, prepoznatljiv, gradski brend i neodoljiv deo gradske celine.

4. URBANA ANALIZA

U blizini centra grada, sa druge strane reke Lepenice, u sklopu Vojno-tehničkog zadova, nalazi se napuštena zgrada Mašinske radionice koja je sagrađena 1853. godine. Retko koji grad u samom gradskom jezgru ima sašuvane jedinstvene fabričke komplekse iz 19.veka, koji predstavljaju najstariju očuvanu celinu urbanog industrijskog pejzaža u ovom delu Evrope. Autentičnost najstarije srpske industrije, predstavlja idealan položaj za konzerviranje i valorizaciju u kulturne i umetničke svrhe. Tako valorizovan prostor bi bio finansijski samoodrživ, prepoznatljiv, gradski brend i neodoljiv deo gradske celine. Pripada urbanom, centralnom delu grada i ima dobrih predispozicija za obnovu parcele i okoline. U sklopu objekta nalaze se omanji parkovi, dobar pristup vozilima i pešacima. Taj deo grada je jedan od prometnijih delova za pešake i bicikliste jer se u blizini objekta nalaze visoka i niska stanovanja, kao i školske ustanove, obdaništa i zaista se može pretvoriti u kvalitetan društveno kulturni deo grada sa bogatim dešavanjima. Ovakva lokacija objekta u centru grada, savršeno odgovara za smeštanje jedne javne institucije. Kako je jasno šta to Kragujevcu nedostaje i kako umetnosti treba obezbediti bolje uslove ostaje problem rešavanja smeštanja tih manjih organizacija u prostor i modernizaciji samog objekta kako bi mu se dao novi sjaj, ne narušavajući njegovu monumentalnost [3].

Slika 1. Situacija

5. ANALIZA STUDIJSKOG PROGRAMA

Primenjene umetnosti, vezane se za umetničke veštine i znanja, neposredno učestvuju u razvijanju kvaliteta kulturnog života i industrijske proizvodnje. U Kragujevcu, koji je oduvek bio poznat kao industrijski grad, grad radnika i fabrika, privredne ali i kulturne potrebe tržišta uslovile su neophodnost uspešnih rešenja savremenog dizajna, koji obezbeđuje proizvodima konkurentnost, ali i razvijanje likovnog ukusa gradske sredine, što je omogućilo primenjenim umetnicima da potvrde i razvijaju svoj talenat. Na studijskim grupama Odseka za primenjenu umetnost obrazuju savremeni stručnjaci, osposobljeni za samostalan umetnički, umetničko-istraživački i pedagoški rad.

Programski sadržaj studijskog programa Grafički dizajn obuhvata znanja i veštine koje omogućavaju studentu da prati aktuelnu transformaciju standarda dizajna na savremenom tržištu, osposobljavajući ga za samostalan kreativan rad i saradnju sa stručnjacima različitih profila i institucija.

Na studijskoj grupi za Likovne umetnosti se, u tehnološkom smislu, pored klasičnog štafelajnog slikarstva, posebna pažnja posvećuje zidnim slikarskim tehnikama (fresko, fresko-seko, mozaik, ikonopis i dr.), sa ciljem da savladavanjem estetsko-funkcionalnih vrednosti zidnog slikarstva studenti steknu profesionalne sposobnosti u ovladavanju i prezentovanju potrebnih profesionalnih veština i znanja. Na studijskoj grupi za Unutrašnju arhitekturu studenti se profilisu za samostalno projektovanje unutrašnjih prostora i arhitektonskih sklopova različitih namena uz naglašenu orijentaciju ka likovnoj fenomenologiji prostora, kroz arhitektonski postupak i jezik, usaglašen sa tehničko-funkcionalno arhitektonskim zakonitostima

5.1. Primenjeno slikarstvo

Program modula Primenjeno slikarstvo obrazuje studente za profesionalni rad u oblasti zidnog slikarstva (freska, mozaik, vitraž, tapiserija).

5.2. Primenjeno vajarstvo

Program se izučava u tri oblasti: skulptura u prostoru (skulptura koja konceptijski i oblikovno čini integralni deo arhitekture, urbanih i slobodnih prostora), memorijalna skulptura (skulptura memorijalnog obeležavanja istorijskih zbivanja i ličnosti, od najjednostavnijih skulptorskih oblika do složenijih spomeničkih i prostornih zahvata) i sitna plastika i medaljerstvo (oblikovanje medalja, plaketa, novca, nakita, suvenira i drugih upotrebnih predmeta). Nastavni proces obuhvata idejna rešenja, studije, projektnu dokumentaciju i realizaciju u materijalu [4].

5.3. Grafički dizajn

Grafički dizajn je danas jedna od najdinamičnijih umetničkih delatnosti. Mediji, čiji je značaj i ekspanzija merilo modernog društva, dodelili su grafičkim dizajnerima nezaobilaznu i važnu ulogu, često i ključnu u kreativnom oblikovanju poruka. Studijski program Grafički dizajn koncipiran je u skladu sa takvim savremenim tendencijama. To je efikasan i fleksibilan metod kojim je studen-

tima omogućeno da kroz nastavu produ sve oblasti grafičkih komunikacija.

5.4. Industrijski dizajn

Program omogućava obrazovanje projekatanta za veoma široku oblast industrijske proizvodnje, od proizvoda široke potrošnje, preko alata, aparata i instrumenata različitih namena, do investicione opreme i transportnih sredstava, odnosno za kreiranje savremenog, industrijski realizovanog artificijelnog sveta.

Ciljevi programa su razvoj i primena sposobnosti za samostalno istraživanje i funkcionalno estetsko projektovanje trodimenzionalnih oblika serijskih industrijskih proizvoda različite složenosti, namenjenih svakodnevnoj profesionalnoj, javnoj ili ličnoj upotrebi.

5.5. Dizajn enterijera i nameštaja

Program modula Dizajn enterijera i nameštaja omogućava visokoprofesionalno, stručno i kreativno bavljenje projektovanjem individualnih stambenih zgrada, vikend-kuća, stanova i enterijera različitih funkcionalnih sadržaja, adaptacijama, rekonstrukcijama i remodelacijama postojećih objekata, urbanim dizajnom, projektovanjem pejzaža ulice, gradskog partera, oblikovanjem neposredne okoline objekta, projektovanjem uličnog nameštaja, firmi, reklama i slično, projektovanjem unikatnog i industrijskog nameštaja, rekonstrukcijama i revitalizacijama stilskog enterijera i nameštaja.

Nastava je teorijska i praktična, sa izradom velikog broja vežbi – projekata enterijera i nameštaja (oko 20 u toku studija) i izradom modela i prototipova.

6. IDEJNO REŠENJE AKADEMIJE

Analiza nove funkcije prostora ukazuje na međusobnu povezanost programa i prostorija koje su funkcionalno povezane. Suština nekog objekta proizilazi iz toga čemu on služi, kako se cirkuliše unutar objekta, kako objekat „diše“ pomoću mnogobrojnih sadržina, instalacija, pravca kretanja, otvora.

Objekat je sačinjen od objekta A i objekta B i ceo koncept je osmišljen tako da se objekti (prostorije) nalaze u objektu, da se na pravi način iskoristi unutrašnji prostor i takođe postigne povezanost svih objekata. Objekat će biti osmišljen na dva prostorna nivoa i biće obogaćen prostorijama za administraciju, prostorije za nastavu i radionice.

Jednu od glavnih uloga predstavlja atrijum koji se nalazi na glavnom ulazu u objekat, koji čini jedinstveni objekat u prostoru, zelenilom oplemenjuje prostor i u kombinaciji sa drvetom i čelikom daje na modernoj i monumentalnoj arhitekturi.

Stepeništa koja se pružaju oko atrijuma opisuju njegov oblik i povezuju prizemlje prvi sprat. Cilj projekta nije samo “udomiti” Akademiju lepih umetnosti u zgradu Mašinske radionice, već i eksterijerski se pozabaviti objektom kako bi njegova spoljašnost bila pokazatelj onoga što se unutra nalazi.

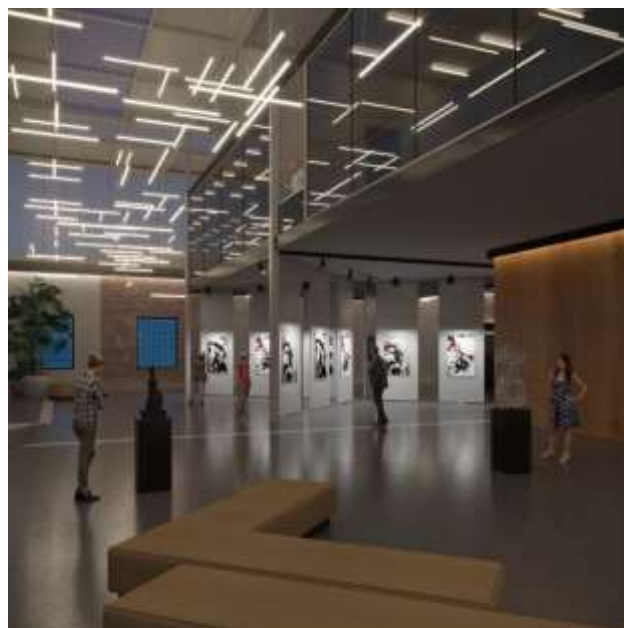
Slika 2. Šematski prikaz osnove

Slika 3. Osnova sa nameštajem

Slika 4. Idejno rešenje Akademije, Objekat B

Slika 5. Idejno rešenje izloženog prostora

7. SAŽETAK

U projektu je pored funkcionalnosti i smeštanja potrebnih projekata akcenat bačen na rasvetu i izbor materijala. Materijali koji su korišćeni su visokokvalitetni. Npr, podovi su presvučeni tankom betonskom košuljicom i preko je izliven epoksid koji svojom prigušenom refleksijom rasvete doprinosi razigranosti kako po prostoru tako i podu. Drveni paneli kojima su obloženi pojedini objekti u prostoru, doprinosi toplini prostora i u kombinaciji sa čelikom i staklom daje novi moderni sjaj objektu.. Spoljna fasada objekta zadržala je svoj osnovni oblik kom je dodat novi stakleni objekat. Na ovaj način povezane su postojeća i novoproyektovana arhitektonska struktura.

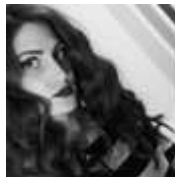
8. ZAKLJUČAK

Postoji veliki broj objekata i lokacija sa istorijskim ili kulturnim nasleđem koji su izgubili svoju originalnu namenu, te tako napušteni, puni potencijala za neke nove primene ostaju prazni, propadaju i urušavaju se. Sa druge strane, u gradu postoji potražnja za određenim institucijama. Ovim radom približila sam se i upozнала sa veoma bitnim pojmom revitalizacije i transformacije objekata, njegove prednosti i mogućnosti koje pruža.

9. LITERATURA

- [1] https://www.researchgate.net/publication/313682998-Znacaj_valorizacije_i_reaktivacije_industrijskog_nasljeda_XX_vijeka_za_kulturni_identitet_Republike_Srpske
- [2] <https://www.gradjanske.org/?s=Javni-prostori-i-kakoih-otkljucati&lang=sr>
- [3] <http://www.urbanlandmanagement.rs/sr/projects-/kragujevac/>
- [4] http://filum.kg.ac.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=63&Itemid=116&lang=sr

Kratka biografija:

Tijana Žurka rođena je u Kragujevcu 1991. godine. Studije na Filološko-umetničkom fakultetu (smer Unutrašnja arhitektura) u Kragujevcu, završava 2015. godine i te iste upisuje master akademske studije na Fakultetu Tehničkih nauka (odsek Dizajn enterijera) u Novom Sadu. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Dizajna enterijera odbranila je 2018.god.